

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดา ที่ทำงานนอกบ้าน

ณัฐธิดา สมสวาท, พย.ม.¹ ศิริวรรณ แสงอินทร์, Ph.D.^{2*} จินตนา วัชรสินธุ์, Ph.D.³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยแบบหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาที่มีบุตรอายุ 4-6 เดือนที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิถึงระดับตติยภูมิที่มีผู้มาใช้บริการมากที่สุดในชลบุรี จำนวน 135 ราย ระหว่างเดือนมกราคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2568 เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพของมารดา ความขัดแย้งในบทบาท ความเครียด พื้นฐานอารมณ์ของทารก และการสนับสนุนทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและถดถอยพหุคูณแบบนำเข้า

ผลการศึกษา พบว่ามารดาที่ทำงานนอกบ้านมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาเท่ากับ 101.16 ระดับมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลคือความขัดแย้งในบทบาท ($\beta = -.543, p < .001$) ภาวะสุขภาพของมารดา ($\beta = .267, p < .001$) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ($\beta = .157, p < .001$) ความเครียด ($\beta = -.077, p = .009$) การสนับสนุนทางสังคม ($\beta = .061, p = .048$) และพื้นฐานอารมณ์ของทารก ($\beta = .057, p = .020$) สามารถร่วมกันทำนายความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาได้ร้อยละ 92.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2 = 925, p < .05$)

ผลการศึกษาชี้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประเมินปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน และจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เช่น การให้สุขศึกษา การให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลบุตร เป็นต้น

คำสำคัญ: ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา มารดาที่ทำงานนอกบ้าน ปัจจัยที่มีอิทธิพล

¹ นิสิตหลักสูตรพยาบาลมหาบัณฑิต สาขาการผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ ศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้เขียนหลัก e-mail: siriwan_y2001@hotmail.com

Factors Influencing Maternal Role Attainment Among Working Mothers

Natthida Somsawat, M.NS.¹, Siriwan Sangin, Ph.D.^{2*}, Chintana Wacharasin, Ph.D.³

Abstract

This predictive correlational research aimed to study maternal role attainment and factors influencing maternal role attainment among working mothers. The sample consisted of 135 mothers with children aged 4-6 months who received services at secondary to tertiary hospitals are the group with the highest number of working mothers in Chonburi province, between January and June 2025. Research instruments included a personal data questionnaire, Maternal Role Attainment, Rosenberg Self-Esteem, Maternal health, Role Conflict, Stress, Temperament of Infant, and Social Support, Data were analyzed using descriptive statistics and enter multiple regression analysis.

Results showed that working mothers had a maternal role attainment score of 101.16, with was at a high level. Influencing factors include Role conflict ($\beta = -.543$, $p < .001$), Maternal health status ($\beta = .267$, $p < .001$), Self-esteem ($\beta = .157$, $p < .001$), Stress ($\beta = -.077$, $p = .009$), Social support ($\beta = .061$, $p = .048$) and Infant temperament ($\beta = .057$, $p = .020$). These factors collectively predicted 92.5%, which was statistically significant ($R^2 = .925$, $p < .001$).

The study recommends that should assess factors influencing maternal role attainment in working mothers and organize activities to promote maternal attainment such as health education and involving families in childcare.

Key words: Maternal role attainment, Working mothers, Factors Influencing

¹ Student Master Degree of Nursing Science, Midwifery, Burapha University

² Associate Professor, Faculty of Nursing, Burapha University

³ Professor, Faculty of Nursing, Burapha University

* Corresponding author e-mail: siriwan_y2001@hotmail.com

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สตรีมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น ดังเห็นได้จากสหรัฐอเมริกาพบว่า ในปี พ.ศ. 2567 มารดาที่มีบุตรต้องดูแล ร้อยละ 74 มีการทำงานนอกบ้าน (U.S. Bureau of Labor Statistics, 2025) และประเทศไทย พ.ศ. 2567 (National Statistical Office, 2025) พบว่า สตรีไทยร้อยละ 59.97 มีส่วนร่วมในแรงงานของประเทศ ซึ่งจังหวัดชลบุรีเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีนิคมอุตสาหกรรม การค้า การขนส่ง และเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าเศรษฐกิจสูงสุดเป็นอันดับสองของประเทศไทย รองจากกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้มีสตรีที่ทำงานนอกบ้านจำนวนมาก จากสถิติแรงงานของสตรีในจังหวัดชลบุรี พบว่า ปี พ.ศ. 2567 มีผู้ที่มิงานทำเป็นสตรีเกือบครึ่งของจำนวนประชากรที่มีงานทำทั้งหมด ซึ่งการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ต้องทำงานนอกบ้าน

สตรีที่ทำงานนอกบ้านมีสิทธิลาคลอดตามกฎหมาย 98 วัน หลังจากหมดวันลาคลอดต้องกลับไปทำงาน เนื่องจากการมีบุตรส่งผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เช่น การเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่าย และความต้องการทางการเงินของครอบครัว โดยมารดามากกว่าร้อยละ 25 กลับไปทำงานภายใน 2 เดือนหลังคลอด จากการสำรวจการใช้สิทธิลาคลอดตามกฎหมายของมารดา พบว่า มารดาหลังคลอดร้อยละ 78.2 ใช้สิทธิลาคลอด 90-98 วัน และร้อยละ 14.5 ลาเพียง 30-59 วัน (Women and Men Progressive Movement Foundation, 2025) จะเห็นได้ว่า มารดามักกลับไปทำงานในช่วงที่บุตรยังคงเป็นทารก ซึ่งเป็นช่วงที่มารดาต้องมีการแสดงบทบาทการเป็นมารดา เลี้ยงดูทารก รวมไปถึงการสร้าง ความผูกพันระหว่างมารดาทารก จึงอาจมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา

ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาเป็นพัฒนาการของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดา กับทารก มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของทารก ทำให้มารดาเกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร ลดปัญหาสังคม สร้างครอบครัวที่เข้มแข็ง และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งกระบวนการของความสำเร็จ ในการดำรงบทบาทมารดาจะเกิดขึ้นประมาณ 4 เดือนหลังคลอด เมื่อมารดาค้นพบบทบาทที่เป็นรูปแบบของตนเอง มารดาจะผสมผสานบทบาทการเป็นมารดาของตนเองกับบทบาทอื่นได้ ทำให้รู้สึกมั่นใจ เกิดความพึงพอใจ และสามารถแสดงเอกลักษณ์การเป็นมารดาได้ ซึ่งการที่มารดาหลังคลอดต้องกลับไปทำงานนอกบ้าน ขณะที่มารดาออกไปทำงานนั้น บุตรไม่ได้อยู่ร่วม ณ สถานที่ทำงานของมารดา แต่พักอาศัย และได้รับการเลี้ยงดูอยู่ที่บ้านจากผู้ดูแล อย่างไรก็ตาม การทำงานนอกบ้านเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เช่น ทำให้หยุดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนกำหนด (Altamimi et al., 2016) และทำให้ความผูกพันระหว่างมารดาและบุตรอยู่ในระดับปานกลาง (Aini & Hernawati, 2016) เนื่องจากต้องแยกจากกัน นอกจากนี้ มารดาที่ทำงานนอกบ้านต้องรับผิดชอบทั้งภาระภายใน และภายนอกบ้าน ส่งผลให้เกิดความเครียดจนกระทบต่อแบบแผนทางอารมณ์ และส่งผลต่อวิธีการเลี้ยงดูบุตรของมารดา ดังนั้น การที่มารดาหลังคลอดต้องเลี้ยงดูบุตร และทำงานนอกบ้านไปพร้อมกัน จึงส่งผลให้ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น หากมารดาไม่ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา จะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อบุตร ไม่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพหรือตอบสนองความต้องการบุตรได้ และเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้าหลังคลอด แต่หากมารดาหลังคลอดที่ทำงานนอกบ้านมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุตร มั่นใจในการดูแล และตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม ดังนั้น การศึกษา ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้านจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พยาบาลจะต้องให้ความสนใจ

จากทฤษฎีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Maternal Role Attainment) (Mercer, 1995) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา คือ 1) ปัจจัยด้านมารดา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ความไว ในการตอบสนอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อัตมโนทัศน์ ประสบการณ์การเลี้ยงดูจากบิดามารดา วุฒิภาวะ ประสบการณ์ การตั้งครรภ์และการคลอด ภาวะสุขภาพ ภาวะซึมเศร้า และความวิตกกังวล ทศนคติ และความขัดแย้งในบทบาท 2) ปัจจัยด้านทารก ได้แก่ พื้นฐานอารมณ์ ลักษณะภายนอก การบอกความต้องการของตน และภาวะสุขภาพ และ

3) ปัจจัยด้านบิดาหรือบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับครอบครัว เพื่อน ชุมชน และสังคม และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ได้แก่ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว สวัสดิการจากสถานที่ทำงาน จากทฤษฎีนี้ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา สามารถอธิบายได้ดังนี้

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นการมองเห็นคุณค่าในตนเอง และความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นว่าตนเองมีความเข้มแข็ง มีคุณค่า มีความสามารถในการกระทำการกิจต่าง ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้มารดาที่ทำงานนอกบ้านได้ประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ดังที่ Rafii et al. (2020) พบว่า มารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะมีแนวโน้มเกิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาในมารดาที่คลอดครบกำหนด ภาวะสุขภาพของมารดาเป็นการรับรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพ และความเจ็บป่วยของตนเอง ภาวะสุขภาพที่ไม่ดีส่งผลให้กระบวนการสร้างสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกล่าช้า เนื่องจากความวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพ ทำให้มารดาไม่พร้อมสู่การปรับบทบาทการเป็นมารดา รวมถึงผลจากการทำงานอาจส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วยตามมาได้ ทำให้มารดาไม่พร้อมสู่การปรับบทบาทการเป็นมารดา ดังที่ Maehara et al. (2016) พบว่า ในมารดาหลังคลอดครั้งแรกที่มีสุขภาพไม่ดีจะมีความมั่นใจในการดำรงบทบาทมารดาน้อยกว่ามารดาที่มีสุขภาพดี ($\beta = .251, p = .001$) ความขัดแย้งในบทบาทเป็นการรับรู้ถึงความรู้สึกตึงเครียด หรือสับสนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติบทบาทมากกว่า 1 บทบาทในเวลาเดียวกัน แต่ละบทบาททำหน้าที่ที่ขัดแย้งกันทำให้บุคคลไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังนี้ได้อย่างเหมาะสม ดังที่ Ricci and Badiee (2022) พบว่า ความขัดแย้งในบทบาทมีผลทางลบต่อการรับรู้ความสามารถของบทบาทมารดาของมารดาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย ($\beta = -.18, p < .01$) ความเครียดในมารดาที่ทำงานนอกบ้านเป็นการเผชิญกับความเครียดจากบทบาทการเป็นมารดา และจากการทำงาน โดยมารดาที่ต้องทำงานนอกบ้านและต้องเลี้ยงดูบุตรจะมีความเครียดมากกว่าสตรีที่ทำงานนอกบ้านและไม่มีบุตร ซึ่งอาจส่งผลทำให้ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาลดลงได้ จากการศึกษาของ Rafii et al. (2020) พบว่า ความเครียดของมารดาส่งผลต่อการบรรลุบทบาทมารดาของมารดาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย พื้นฐานอารมณ์ของทารกเป็นแสดงออกทางอารมณ์ของทารกเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ของทารก ซึ่งทารกแต่ละคนจะมีพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกัน โดยทารกที่เลี้ยงง่ายจะส่งผลให้มารดาที่มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และมีการรับรู้ที่ดีต่อการเลี้ยงดูทารก ถ้าทารกมีการแสดงพฤติกรรมที่ตี มารดาจะเกิดความรัก ความผูกพันกับทารก และดูแลเอาใจใส่ทารกอย่างใกล้ชิด ดังการศึกษาที่พบว่า พื้นฐานทางอารมณ์ของทารกสามารถทำนายสัมพันธภาพกับบุตรได้ในมารดาหลังคลอดที่พาบุตรมารับวัคซีนที่คลินิก ($\beta = .361, p < .01$) (Ahmadpour et al., 2022) และการสนับสนุนทางสังคม ช่วยเพิ่มความรู้สึกพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งมารดาที่ได้รับการสนับสนุนจากคู่สมรสและมีความพึงพอใจในการสนับสนุนทางสังคมจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทมารดามากขึ้น และสามารถปฏิบัติบทบาทมารดาได้ดี จากการศึกษาของ Kaewjiboon et al. (2019) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงบทบาทมารดาของมารดาวัยรุ่น ($r = .549, p = .012$)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามีการศึกษาหาความสัมพันธ์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาในกลุ่มมารดาที่คลอดครบกำหนด มารดาครั้งแรก มารดาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย มารดาหลังคลอดที่พาบุตรมารับวัคซีนที่คลินิก และมารดาวัยรุ่น (Rafii et al., 2020; Maehara et al., 2016; Ricci and Badiee, 2020; Ahmadpour et al., 2022; Kaewjiboon et al., 2019) แต่ยังไม่พบการศึกษาในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ที่ต้องทำงานและปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งอาจไม่สามารถดำรงบทบาทมารดาได้สำเร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ผู้วิจัยคาดว่า ผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้านได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพของมารดา ความขัดแย้งในบทบาท ความเครียด พื้นฐานอารมณ์ของทารก และการสนับสนุนทางสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Maternal Role Attainment) (Mercer, 1995) ซึ่งกล่าวว่า การเป็นมารดาเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก โดยจะเกิดขึ้นเมื่อมารดาสามารถกระทำบทบาท และผสมผสานพฤติกรรมการเป็นมารดาเข้ากับบทบาทอื่นได้อย่างมีความสุข เกิดความมั่นใจ พึงพอใจในการแสดงบทบาท และสามารถแสดงเอกลักษณ์ของการเป็นมารดาได้ สามารถประเมินได้จาก 1) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร 2) การแสดงความสามารถ/ความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และ 3) การแสดงความพึงพอใจในบทบาทมารดา การดำรงบทบาทมารดาขึ้นอยู่กับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งเมอร์เซอร์ กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านมารดา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ความไวในการตอบสนองต่อบุตร ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อัตมโนทัศน์แห่งตน ประสบการณ์การเลี้ยงดูจากบิดามารดา ภูมิภาวะ ประสบการณ์การตั้งครรภ์ และการคลอด ภาวะสุขภาพของมารดา ภาวะซึมเศร้า และความวิตกกังวล ทักษะชีวิต และความขัดแย้งในบทบาท 2) ปัจจัยด้านทารก ได้แก่ พื้นฐานอารมณ์ ลักษณะภายนอก คุณลักษณะ ความสามารถในการบอกความต้องการของตน และภาวะสุขภาพ และ 3) ปัจจัยด้านบิดาและบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับครอบครัว เพื่อน ชุมชน และสังคม

จากแนวคิดทฤษฎีร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้คัดสรรปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านมารดา ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ผู้ที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ โดยมารดาหลังคลอดที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะส่งผลให้มีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และจะมีแนวโน้มเกิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Rafii et al., 2020) ภาวะสุขภาพของมารดา เป็นการรับรู้ของมารดาที่มีต่อสุขภาพของตนเอง หากมารดารับรู้ถึงความเจ็บป่วยจะส่งผลให้การรับรู้คุณค่าของตนเองลดลง ซึ่งสามารถส่งผลต่อการบรรลุบทบาทมารดาได้ โดยเฉพาะในด้านการดูแลบุตรและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตร ความขัดแย้งในบทบาทมารดาเป็นความขัดแย้งที่มารดารู้สึกในการปฏิบัติตามภาระหน้าที่ในบทบาทของมารดา ซึ่งมารดาที่ประสบกับความขัดแย้งในบทบาทมักมีความเครียดและความวิตกกังวล ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา และความเครียด เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการแสดงบทบาท หากมารดาที่มีความเครียดสูงจะส่งผลให้มารดาดำรงบทบาทมารดาได้ไม่สำเร็จ ส่งผลต่อการบรรลุบทบาทมารดา โดยเฉพาะในด้านความมั่นใจในบทบาทมารดา (Rafii et al., 2020) 2) ปัจจัยด้านทารก ได้แก่ พื้นฐานอารมณ์ของทารก โดยพื้นฐานอารมณ์ของทารกเป็นการแสดงออกของทารกซึ่งแตกต่างกันออกไป หากมารดามีทารกที่เลี้ยงง่ายจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และมีการรับรู้ที่ดีต่อการเลี้ยงดูทารก แต่หากมารดาทราบว่าทารกเลี้ยงยาก จะส่งผลให้เกิดความเครียด และความผูกพันระหว่างมารดาและทารกลดลงได้ (Ahmadpour, 2022) และ 3) ปัจจัยด้านบิดาและบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม มารดาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจะเพิ่มความรู้สึกพึงพอใจต่อบทบาทการเป็นมารดา มีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร (Samantarath et al., 2024) และมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบวิธีวิจัย วิจัยแบบหาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (Predictive correlational research design)

ประชากร คือ มารดาที่มีบุตรอายุ 4-6 เดือนที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิถึงระดับตติยภูมิที่มีผู้มาใช้บริการมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาที่มีบุตรอายุ 4-6 เดือนที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิถึงระดับตติยภูมิที่มีผู้มาใช้บริการมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับเขตโรงงานอุตสาหกรรม เช่น เขตนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง และสถานที่ท่องเที่ยว เช่น เมืองพัทยา จะเห็นได้ว่าจังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว รวมทั้งเป็นพนักงานโรงงานจำนวนมาก ซึ่งในระยะหลังคลอด มารดาส่วนใหญ่มักจะพาบุตรมารับวัคซีน ณ โรงพยาบาลใกล้ที่พักอาศัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นคนไทย อายุ 20-34 ปี 2) สถานภาพสมรส 3) ประกอบอาชีพทำงานนอกบ้าน 4) บุตรอาศัยอยู่กับมารดา 5) มารดาและทารกไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะหลังคลอด กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ โดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1.9.4 กำหนดขนาดอิทธิพลขนาดกลาง เท่ากับ .15 (Cohen, 1997) ระดับนัยสำคัญทางสถิติ α เท่ากับ .05 อำนาจการทดสอบเท่ากับ .90 จำนวนตัวแปรต้น 6 ตัว ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 123 ราย เพิ่มอีกร้อยละ 10 (Kadam & Bhale Rao, 2010) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 ราย คัดเลือก ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลากแบบไม่ใส่คืน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วยแบบสอบถาม 8 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุของมารดา อายุของบุตร ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว อาชีพ ช่วงเวลาการทำงาน ระยะเวลาการทำงาน สวัสดิการจากสถานที่ทำงาน การลางานหลังคลอด ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรคนก่อน บุคคลที่ช่วยเลี้ยงดูบุตร และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของบุตรคนปัจจุบัน เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ส่วนที่ 2 แบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Maternal role attainment scale Form B: MRAS-Form B) เป็นแบบวัดที่พัฒนาขึ้นโดย Phumonsakul et al. (2004) ตามกรอบแนวคิดของเมอร์เซอร์ (Mercer, 1981) จำนวน 23 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร ด้านการแสดงความสามารถหรือความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และด้านการแสดงความพึงพอใจในบทบาทมารดา มาตรฐานค่า 5 ระดับ (ค่าคะแนน 1-5) คะแนนรวมมาก หมายถึง ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาในระดับมาก

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Revised Thai RSES) เป็นแบบประเมินที่ (Wongpakaran & Wongpakaran, 2012) แปลเป็นภาษาไทยมาจากแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Rosenberg Self-Esteem Scale: RSES) ของ Rosenberg (1965) จำนวน 10 ข้อ มาตรฐานค่า 4 ระดับ (ค่าคะแนน 1-4) คะแนนรวมมาก แสดงว่า มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามภาวะสุขภาพของมารดาเป็นแบบสอบถามของ Phonkusol and Sangin (2020) จำนวน 15 ข้อ ที่ดัดแปลงมาจากแบบประเมินการรับรู้ภาวะสุขภาพ ของ Ware et al. (1978) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม มาตรฐานค่า 5 ระดับ (ค่าคะแนน 1-5) คะแนนรวมมาก แสดงว่า มีการรับรู้ภาวะสุขภาพดีสูง

ส่วนที่ 5 แบบวัดความขัดแย้งในบทบาท เป็นแบบวัดของ Noppakulwonk (2015) เพื่อวัดความขัดแย้งระหว่างงานและครอบครัว แปลมาจากแบบวัดความขัดแย้งระหว่างการทำงานกับครอบครัวแบบหลายมิติ (Multidimensional Measure of Work-Family Conflict) ของ คาร์ลสัน แค้คมาร์ และวิลเลียม (Carlson, Kacmar & William, 2000) จำนวน 24 ข้อ มาตราวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (ค่าคะแนน 1-5) คะแนนรวมมาก แสดงว่า มีความขัดแย้งระหว่างงานและครอบครัวสูง

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามความเครียด เป็นแบบสอบถามของ (Wongpakaran & Wongpakaran, 2010) ที่แปลมาจากแบบสอบถามการรับรู้ความเครียด (Perceived StressScale-10 [PSS-10]) ของ (Cohen, Kamarck, & Mermelstein, 1983) จำนวน 10 ข้อ มาตรฐานค่า 5 ระดับ (ค่าคะแนน 0-4) คะแนนรวมมาก แสดงว่า ความรู้สึกเครียดอยู่ในระดับสูง

ส่วนที่ 7 แบบสอบถามพื้นฐานอารมณ์ของทารก เป็นแบบสอบถามของ Phumonsakul (2000) ที่แปลมาจากแบบสอบถามพื้นฐานอารมณ์ของทารก (What My Baby is Like Questionnaire, WBL) ของ พริตแฮม ชาง และ ชิว (Pridham, Chang & Chiu, 1994) เป็นแบบประเมินการรับรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุตร มีจำนวน 18 ข้อ มาตรฐานค่า 10 ระดับ (ค่าคะแนน 1-10) คะแนนรวมมาก แสดงว่า การรับรู้ของมารดาต่อพื้นฐานอารมณ์ของทารกในเชิงบวกมีมาก

ส่วนที่ 8 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นโดย Pimnuwong, S. (2007) เพื่อประเมินการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอด ซึ่งสร้างขึ้นจากกรอบคิดของทอยส์ (Thoist, 1981) จำนวน 17 ข้อ ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านเครื่องมือ ข่าวสาร อารมณ์ และสังคม มาตรฐานค่า 5 ระดับ (ค่าคะแนน 1-5) คะแนนรวมมาก แสดงว่า มีการสนับสนุนทางสังคมสูง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้ง 8 ส่วน มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยไม่ได้มีการดัดแปลงในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา จึงไม่ได้นำไปหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) ส่วนการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้ง 8 ส่วน ไปทดลองใช้กับมารดาที่มีบุตรอายุ 4-6 เดือนที่มารับบริการ ณ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิถึงระดับตติยภูมิที่มีผู้มาใช้บริการมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี จำนวน 30 ราย ผู้วิจัยได้ป้องกันการซ้ำของกลุ่มตัวอย่างโดยสอบถามประวัติการเข้าร่วมการทดลองใช้เครื่องมือก่อนเก็บข้อมูล และตรวจสอบรายชื่อจากแบบแสดงความยินยอมเข้าร่วมวิจัยอีกครั้ง ผู้ที่เคยเข้าร่วมการทดลองใช้เครื่องมือจะไม่ถูกนำมารวมในการเก็บข้อมูลจริง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93, .72, .73, .95, .74, .75 และ .90 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HS069/2567 วันที่รับรอง 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 ถึง 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2568 และคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชลบุรี เลขที่โครงการ CBO Rec 67-078 วันที่รับรอง 27 กันยายน พ.ศ. 2567-2568 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการวิจัย และการรวบรวมข้อมูล โดยการบันทึกข้อมูลจะไม่ระบุชื่อกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลจะเก็บรักษาเป็นความลับ ผลการวิจัยนำเสนอในภาพรวม และใช้ประโยชน์ทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างสามารถยุติการให้ความร่วมมือในขั้นตอนใดก็ได้ของการวิจัย และมีเอกสารยินยอมเข้าร่วมงานวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 ภายหลังโครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย และได้รับอนุญาตจากโรงพยาบาลให้เก็บข้อมูลวิจัยแล้ว ผู้วิจัยติดต่อหัวหน้า และพยาบาลที่โรงพยาบาลที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และแนวทางในการคัดเลือกมารดาที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด

1.2 ผู้วิจัยทำการเตรียมผู้ช่วยวิจัย โรงพยาบาลละ 1 ท่าน โดยผู้วิจัยแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตอบแบบสอบถาม และแนวทางในการคัดเลือกมารดาที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด

2. ขั้นตอนการ

2.1 พยาบาลที่คลินิกสุขภาพเด็กช่วยคัดเลือกมารดาหลังคลอดที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และนัดหมายให้พบผู้วิจัย/ผู้ช่วยวิจัย เพื่อแนะนำตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ขอความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย หากมารดายินยอมเข้าร่วมการวิจัย ให้ลงนามในใบเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอธิบายรายละเอียดของแบบสอบถาม แต่ละฉบับให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจ และแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จำนวน 8 ฉบับ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 50 นาที

2.3 เมื่อกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามเสร็จแล้ว ให้เวลากลุ่มตัวอย่างในการทบทวน ตรวจสอบคำตอบ และปรับแก้ไขคำตอบตามที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ

2.4 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์คะแนนความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพของมารดา ความขัดแย้งในบทบาท พื้นฐานทางอารมณ์ของทารก ความเครียด การสนับสนุนทางสังคม ด้วยการหาช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ศึกษา โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) โดยการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนนำไปวิเคราะห์ พบว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงเป็นแบบปกติ ข้อมูลเป็นอิสระต่อกัน (ค่า Durbin-Watson = 1.922) ไม่มี Outliers ตัวแปรต้นไม่มีความสัมพันธ์กัน ไม่มี Multicollinearity โดยตัวแปรตามทุกตัวมีค่า VIF < 5

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 20-34 ปี และมีอายุเฉลี่ย 26.92 ปี (SD = 4.349) มีบุตรอายุอยู่ในช่วง 4-6 เดือน และบุตรมีอายุเฉลี่ย 4.8 เดือน (SD = .976) มีรายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วง 15,001 - 20,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 35.6) รองลงมาอยู่ในช่วง 25,000 บาท ขึ้นไป (ร้อยละ 34.8) ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/พนักงานโรงงาน มากที่สุด (ร้อยละ 48.1) รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 29.6) ได้รับสวัสดิการจากสถานที่ทำงาน (ร้อยละ 51.1) โดยการลาหลังคลอดบุตรตามกฎหมายมากที่สุด (ร้อยละ 50.4) ลางานหลังคลอด 3 เดือนมากที่สุด (ร้อยละ 47.4) รองลงมาลางานหลังคลอด 1 เดือน (ร้อยละ 14.8) เป็นครอบครัวขยาย (ร้อยละ 57) และครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 43) มีบุตรคนที่ 2 มากที่สุด (ร้อยละ 43.7) และรองลงมา มีบุตรคนแรก (ร้อยละ 43) มีประสบการณ์การเลี้ยงบุตรอยู่ในช่วง 1-16 ปี และมีประสบการณ์การเลี้ยงบุตรเฉลี่ย 3.04 ปี (SD = 3.753) ส่วนใหญ่มีสามีเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร (ร้อยละ 77) รองลงมาเป็นบิดามารดาของตนเอง (ร้อยละ 43)

2. กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เท่ากับ 101.16 (SD = 3.952) ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เท่ากับ 32.04 (SD = 4.037) มีคะแนนเฉลี่ยภาวะสุขภาพของมารดา เท่ากับ 52.34 (SD = 3.377) มีคะแนนเฉลี่ยความขัดแย้งในบทบาท เท่ากับ 68.70 (SD = 2.760) มีคะแนนเฉลี่ยความเครียด เท่ากับ 17.17 (SD = 4.155) มีคะแนนเฉลี่ยพื้นฐานอารมณ์ของทารก เท่ากับ 121.99 (SD = 17.104) และมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนทางสังคม เท่ากับ 75.46 (SD = 3.216) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ช่วงคะแนน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพของมารดา ความขัดแย้งในบทบาท ความเครียด พื้นฐานอารมณ์ของทารก และการสนับสนุนทางสังคมของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน (n = 135)

ตัวแปรที่ศึกษา	ช่วงคะแนน		Mean	SD
	ค่าที่เป็นไปได้	ค่าที่ได้จริง		
ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา	23-115	93-110	101.16	3.952
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	10-40	23-40	32.04	4.037
ภาวะสุขภาพของมารดา	15-75	45-62	52.34	3.377
ความขัดแย้งในบทบาท	24-120	63-74	68.70	2.760
ความเครียด	0-40	10-27	17.17	4.155
พื้นฐานอารมณ์ของทารก	18-180	75-158	121.99	17.104
การสนับสนุนทางสังคม	17-85	69-83	75.46	3.216

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ($\beta = .157, p < .001$) ภาวะสุขภาพของมารดา ($\beta = .267, p < .001$) ความขัดแย้งในบทบาท ($\beta = -.543, p < .001$) ความเครียด ($\beta = -.077, p = .009$) พื้นฐานอารมณ์ของทารก ($\beta = .057, p = .020$) และการสนับสนุนทางสังคม ($\beta = .061, p = .048$) โดยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้านได้ร้อยละ 92.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(6, 128)} = 262.529, p < .001$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณแบบนำเข้า ระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน (n = 135)

ตัวแปรที่ศึกษา	B	SE	β	t	p
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	.154	.038	.157	4.025	< .001
ภาวะสุขภาพของมารดา	.312	.045	.267	6.978	< .001
ความขัดแย้งในบทบาท	-.777	.057	-.543	-13.579	< .001
ความเครียด	-.073	.027	-.077	-2.659	.009
พื้นฐานอารมณ์ของทารก	.013	.006	.057	2.350	.020
การสนับสนุนทางสังคม	.075	.037	.061	1.999	.048
Constant (a)	3.813	9.325		.409	< .001

$R^2 = .925$, Adjusted $R^2 = .921$, SE = 1.108, $F_{(6, 128)} = 262.529, p < .001$

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน

ผลการศึกษา พบว่า มารดาที่ทำงานนอกบ้านมีค่าเฉลี่ยความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เท่ากับ 101.16

ซึ่งอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ Samantarath et al. (2024) ที่พบว่า มารดาหลังคลอดมีคะแนนความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาเท่ากับ 100.82 ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้เป็นมารดาหลังคลอดที่มีอายุเฉลี่ย 26.92 ปี ซึ่งเป็นมารดาในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ โดยมารดาวัยผู้ใหญ่มักมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีทักษะการแก้ปัญหา เข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบได้ชัดเจนมากกว่ามารดาวัยรุ่น จึงส่งผลให้มีความสำเร็จในการดำรงบทบาทในระดับมาก นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีบุตรคนที่ 2 ร้อยละ 43.7 และมีประสบการณ์การเลี้ยงบุตรเฉลี่ย 3.04 ปี ทำให้มารดาเคยผ่านสถานการณ์การเลี้ยงดูบุตร เช่น การให้นม การดูแลบุตรเมื่อเจ็บป่วย หรือการป้อนยารักษา และผ่านกระบวนการสร้างตัวตนของความเป็นมารดา ทำให้มารดามีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร และเกิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาจากการเลี้ยงดูบุตรคนก่อน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 57) เป็นครอบครัวขยาย ส่งผลให้ได้รับความช่วยเหลือ เอาใจใส่จากบุคคลในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวขยายมีสมาชิกในครอบครัวที่พึ่งพาอาศัยกัน ส่งผลให้มารดาหลังคลอดได้รับการช่วยเหลือดูแลทารก ได้รับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ เช่น แม่หรือยาย ได้รับการสนับสนุนด้านอารมณ์ และช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Longo et al. (2024) พบว่า สมาชิกในครอบครัวขยายให้การสนับสนุนอย่างมากในการดูแลบุตร ส่งผลให้มารดาเกิดความสามารถในการเป็นมารดา และรู้สึกพึงพอใจในการเป็นมารดา

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งได้แก่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพของมารดา ความขัดแย้งในบทบาท ความเครียด พื้นฐานอารมณ์ของทารก และการสนับสนุนทางสังคม

ผู้วิจัยอธิบายโดยเรียงตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดไปหาต่ำสุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความขัดแย้งในบทบาทมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.543, p < .001$) สะท้อนว่ามารดาที่มีความขัดแย้งในบทบาทสูงจะประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาน้อยลง จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทหรือพนักงานโรงงาน ทำงานช่วงกลางวัน และทำงาน 8 ชั่วโมง/วัน ซึ่งส่งผลให้มีแนวโน้มเกิดความขัดแย้งในบทบาท (role conflict) ซึ่งอธิบายได้ว่าเนื่องจากต้องรับผิดชอบทั้งบทบาทการทำงาน และบทบาทมารดาพร้อมกัน ทำให้เกิดความตึงเครียด นอกจากนี้ความเหนื่อยล้าจากงาน และเวลาที่จำกัดอาจส่งผลต่อคุณภาพการดูแลบุตร และทำให้มารดา รู้สึกไม่สามารถปฏิบัติแต่ละบทบาทได้อย่างเต็มที่ ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Ricci and Badiee (2022) ที่พบว่า ความขัดแย้งในบทบาทมีผลทางลบต่อการรับรู้ความสามารถของบทบาทมารดา ($\beta = -.18, p < .01$)

2. ภาวะสุขภาพมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .267, p < .001$) โดยมารดาที่มีสุขภาพไม่ดีจะมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาน้อยลง ซึ่งอธิบายได้ว่าความเจ็บป่วยทำให้มารดา มีความเหนื่อยล้า ความกังวล และสนใจตนเองมากกว่าบุตร ส่งผลให้การดูแล และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของ Cavanagh (2024) ที่พบว่าสุขภาพที่ไม่ดีของมารดา เช่น ภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง มีผลกระทบต่อการบรรลุบทบาทมารดา รวมถึงผลการศึกษาของ Maehara et al. (2016) ที่พบว่า มารดาหลังคลอดครรภ์แรกที่มีอาการเจ็บป่วยมีความมั่นใจในบทบาทมารดาน้อยกว่ามารดาที่ไม่มีอาการเจ็บป่วย ($\beta = .251, p = 0.001$) และการศึกษาของ Kelbore et al. (2020) ที่รายงานว่าสุขภาพจิต และภาวะซึมเศร้าหลังคลอด มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดา ผลการศึกษพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ภาวะสุขภาพระดับปานกลาง และไม่มีปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้าหลังคลอด เนื่องจากเป็นเกณฑ์คัดออก ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ ภาวะสุขภาพที่เหมาะสมช่วยเสริมความอดทน ความมั่นคงทางอารมณ์ และความสามารถในการจัดการบทบาทงานกับครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ภาวะสุขภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาที่ทำงานนอกบ้าน

3. ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .157, p < .001$) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีงานที่มั่นคง และมีบุตรในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยงานที่มั่นคงช่วยสร้างความมั่นคงทางรายได้ และความเชื่อมั่นในบทบาทการดูแลครอบครัว ขณะที่การมีบุตรในวัยผู้ใหญ่ซึ่งมีวุฒิภาวะ และความพร้อมมากกว่า ช่วยให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี ลดความวิตกกังวล และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง โดยมารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะมีความเชื่อมั่น พร้อมรับมือกับปัญหา และสามารถปฏิบัติหน้าที่การเป็นมารดาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดามากขึ้น สอดคล้องกับ Rafii et al. (2020) ที่รายงานว่ามารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงมีความสามารถในการดูแลบุตรได้ดีกว่ามารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ ตรงกับการศึกษาของ Anupapvisedkul et al. (2016) ที่พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสามารถทำนายความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของสตรีที่ติดเชื้อเอชไอวีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .34, p < .01$) และยังสอดคล้องกับ Kelbore et al. (2020) ที่พบว่ามารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มความสามารถในการเป็นมารดาต่ำกว่ามารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงถึง 5.518 เท่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา

4. ความเครียดมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = -.077, p = .009$) โดยมารดาที่มีความเครียดสูงจะประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาน้อยลง ซึ่งอธิบายได้ว่ามารดาที่ทำงานนอกบ้านต้องเผชิญความเครียดจากหลายด้าน ทั้งจากการทำงาน ภาระงานบ้าน และการเลี้ยงดูบุตร ความเครียดเหล่านี้ส่งผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจ และลดคุณภาพของสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา สอดคล้องกับ Kadale et al. (2018) ที่พบว่ามารดาที่ทำงานนอกบ้านส่วนใหญ่มีความเครียดในระดับปานกลางถึงรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับ Rafii et al. (2020) และ Alipour et al. (2023) ที่ศึกษาพบว่าความเครียดส่งผลทางลบต่อความมั่นใจ และความสามารถในการดำรงบทบาทมารดา ($\beta = -.36, p < .01$) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งอาจอธิบายได้จากการที่ส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอ และลักษณะงานที่มั่นคง ช่วยลดความกังวลด้านการเงิน และความไม่แน่นอนในชีวิต นอกจากนี้ การได้รับสวัสดิการจากสถานที่ทำงาน เช่น สิทธิลาหลังคลอด 3 เดือน และความยืดหยุ่นในการทำงาน มีส่วนสำคัญในการลดความตึงเครียดและเอื้อต่อการปรับตัวในบทบาทมารดา ดังนั้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมการทำงานที่สนับสนุน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสมดุลระหว่างงานกับครอบครัวและลดระดับความเครียดของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน

5. การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .061, p = .048$) จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมทั้งจากสามี บิดามารดาของตนเอง บิดามารดาของสามี และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อมารดาได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูง จะสามารถปฏิบัติบทบาทมารดาได้สำเร็จมากขึ้น โดยการสนับสนุนทางสังคมช่วยลดความเครียด เสริมสร้างกำลังใจ และทำให้มารดา รู้สึกมีคุณค่าในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะมารดา โดยเฉพาะมารดาที่ทำงานนอกบ้านซึ่งต้องเผชิญกับภาระหลายด้านพร้อมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Anupapvisedkul et al. (2016) ที่พบว่า การสนับสนุนของครอบครัวสามารถทำนายความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .23, p < .05$) รวมถึงการศึกษาของ Chandate et al. (2018) ที่พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมสามารถทำนายความสามารถของมารดาในการดูแลบุตรวัยขวบปีแรก ($\beta = .17, p < .001$) ตลอดจนการศึกษาของ Song et al. (2020) ที่พบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรสมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาที่ทำงานนอกบ้านอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = .19, p = .002$)

6. พื้นฐานอารมณ์ของทารกมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .057, p = .020$) โดยมารดาที่รับรู้ว่าการมีพื้นฐานอารมณ์เชิงบวกจะมีความมั่นใจ และสามารถตอบสนองความต้องการของบุตรได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความรัก ความผูกพัน และการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด โดยพฤติกรรมที่ดีของทารกช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตร ในทางตรงกันข้าม ทารกที่มีพื้นฐานอารมณ์เชิงลบ เช่น เลี้ยงยากหรือร้องไห้ง่าย อาจลดระดับความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เนื่องจากเพิ่มความเหนื่อยล้า และความเครียด ทำให้มารดารู้สึกไม่มั่นใจในความสามารถของตน โดยเฉพาะเมื่อขาดการสนับสนุนหรือมีภาระหลายด้านร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Thammarat et al. (2017) ที่พบว่า พื้นฐานอารมณ์ของทารกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .165, p < .001$) และ Ahmadpour et al. (2022) ที่พบว่า พื้นฐานอารมณ์ของทารกสามารถทำนายสัมพันธ์ภาพกับบุตรได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .361, p < .01$)

โดยสรุปจากการศึกษาี้ มารดาที่ทำงานนอกบ้านมีความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจอธิบายได้จากการเป็นมารดาวัยผู้ใหญ่ มีประสบการณ์เลี้ยงดูบุตร และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาท พบว่า ความขัดแย้งในบทบาทมีอิทธิพลทางลบสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะสุขภาพ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความเครียด การสนับสนุนทางสังคม และพื้นฐานอารมณ์ของทารกตามลำดับ โดยภาวะสุขภาพที่ดี ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และพื้นฐานอารมณ์เชิงบวกของทารก เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ในขณะที่ความขัดแย้งในบทบาท และความเครียดเป็นปัจจัยที่ส่งผลในทางลบต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. พยาบาลผดุงครรภ์ควรมีการประเมินปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำรงบทบาทในมารดาที่ทำงานนอกบ้านในระยะหลังคลอด เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาต่อไป
2. พยาบาลผดุงครรภ์ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน เช่น การให้สุขศึกษากับมารดาและสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน เช่น โปรแกรมการจัดการความเครียดสำหรับมารดาหลังคลอดที่ทำงานนอกบ้าน
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในช่วงที่บุตรอายุ 4 เดือนไปจนถึง 12 เดือน เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้านในแต่ละช่วง
3. ควรมีการศึกษความสำเร็จในการดำรงบทบาทของมารดาที่ทำงานนอกบ้านในกลุ่มมารดาที่ทำงานในพื้นที่นอกเขตอุตสาหกรรม เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการดำรงบทบาทมารดา

References

- Ahmadpour, P., Jahanfar, S., Bieyabanie, M. H., & Mirghafourvand, M. (2022). Predictors of maternal role adaptation in Iranian women: A cross-sectional study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 22, 367. doi:10.1186/s12884-022-04702-2

- Alipour, F., Tabrizi, M., & Nouri, R. (2023). The mediating role of maternal stress in the relationship between marital conflict and maternal competency. *Nursing Practice Today*, 10(2), 113-122.
- Anupapvisedkul, P., Sopajaree, C., Sopon, A., & Eudsaha, S. (2016). Selected factors predicting maternal role attainment among HIV-seropositive mothers. *Journal of Nursing Science & Health*, 39(2), 44-53.
- Kadale, P., Pandey, A., & Raje, S. (2018). Challenges of working mothers: Balancing motherhood and profession. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 5(7), 2905-2910.
- Kaewjiboon, J., Saetang, O., & Chachvarat, T. (2019). Factors related to maternal role of teenagers. *Journal of Nursing, Public Health, and Education*, 20(3), 95-106. [In Thai]
- Kelbore, W., Yasin, H., & Kolle, D. (2020). Maternal role competence and its associated factors among mothers who attended immunization clinics at public health facilities of Arba Minch Town, Southern Ethiopia: A cross-sectional study. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 53(2), 129-138.
- Liang, J., & Chen, Z. (2025). Parents' work-family conflict and parent-child relationship: The mediating role of parenting burnout and the moderating role of self-compassion. *PLoS ONE*, 20(3), e0319777. doi:10.1371/journal.pone.0319777
- Longo, V., Saadati, N., & Karakus, M. (2024). Exploring the role of extended family in child rearing practices across different cultures. *Journal of Psychosociological Research in Family and Culture*, 2(4), 4-12.
- Maehara, K., Mori, E., Tsuchiya, M., Iwata, H., Sakajo, A., Ozawa, H., Morita, A., Maekawa, T., Makaya, M., & Tamakoshi, K. (2016). Factors affecting maternal confidence among older and younger Japanese primiparae at one month postpartum. *Japan Journal of Nursing Science*, 13(4), 424-436. doi:10.1111/jjns.12123
- Noppakulwonk, T. (2015). *The logistics of family work conflicts, organizational climate, and job retention in a Bangkok area delivery business, Thailand* (Doctoral dissertation, Thammasat University, Thailand). Retrieved from http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5206035239_3139_1916.pdf
- Phonkusol, C., & Sangin, S. (2020). The factors predicting health behaviors among pregnant migrant women in Chon Buri province. *Journal of Thailand Nursing and Midwifery Council*, 35(4), 128-144. [In Thai]
- Phumonsakul, S. (2000). *A structural equation model of maternal role attainment among working primiparous mothers* (Doctoral dissertation, Mahidol University, Thailand).
- Phumonsakul, S., Somboonsub, A., & Siri wattanachok, U. (2004). Development of maternal role attainment scale (MRAS): Revised short form and psychometric characteristics. *Journal of Nursing Science*, 22(1), 28-38. [In Thai]
- Pimnuwong, S. (2007). *Factors influencing self-care behaviors of teenage postpartum mothers* (Doctoral dissertation, Christian University, Thailand).

- Rafii, F., Alinejad-Naeini, M., & Peyrovi, H. (2020). Maternal role attainment in mothers with term neonate: A hybrid concept analysis. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 25(4), 304-313. doi:10.4103/ijnmr.IJNMR_201_19
- Ricci, R. B., & Badiiee, M. (2022). Predictors of role efficacy in college mothers. *College Student Journal*, 54(1), 63-76.
- Samantarath, P., Phuangprasonka, R., Chumpathat, N., Buala, O., & Siri, O. (2024). Predictors of maternal role attainment among adolescent mothers in eastern Thailand. *The Nursing Science Journal of Thailand*, 42(1), 69-83. [In Thai]
- Wongpakaran, N., & Wongpakaran, T. (2010). The Thai version of the PSS-10: An investigation of its psychometric properties. *BioPsychoSocial Medicine*, 4(1), 6. doi:10.1186/1751-0759-4-6
- Wongpakaran, T., & Wongpakaran, N. (2012). A comparison of reliability and construct validity between the original and revised versions of the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Psychiatry Investigation*, 9(1), 54-58. doi:10.4306/PI.2012.9.1.54